

УДК 930:1:1 + 101:1:316

Т. Ліщук-Торчинська, канд. філос. наук, доц.,
Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки (м. Луцьк, Україна)**ФІЛОСОФСЬКО-ІСТОРИЧНИЙ ЗМІСТ ПОНЯТТЯ І ФЕНОМЕНА "ІСТОРИЧНА КУЛЬТУРА"**

Запропоновано структурну модель системи історичної культури, що містить професійний та позапрофесійний виміри. Конкретизовано функціонування історичної культури на когнітивному, риторичному, поведінковому, емоційному та естетичному рівнях.

Професійні історики, діючи в рамках етосу академічної історії, формують образ минулого і визначають загальний книжковий фонд історичної культури. Панівна влада прагне до продукування образу історії, який би узгоджувався із її політичними цілями. Відкритість історичного дискурсу та діалог стають запорукою формування історичної культури високого ґатунку.

Ключові слова: модель історичної культури, книжковий фонд історичної культури, етос історичної науки, метанаратив, комеморативні практики.

У час розвою публічної історії та кризи академічної історії у центрі уваги вчених, які досліджують написання і розуміння історії, виявляються поняття, що характеризують різні рівні історизування. Частина з них виражає функціонування історичного як складової ділянки буття людини і/чи соціуму. Такими є поняття історичної пам'яті, історичної свідомості, історичної культури, історичного досвіду тощо. Поняття історичної пам'яті, історичної свідомості, історичного досвіду достатньо напрацьовані а аспекти визначення основ їх концептуалізації, формування тезаурусу, теоретичних рамок застосування, визначеності структури та специфіки функціонування в соціально-гуманітарному дискурсі. Перу Франка Анкерсміта [1], Яна Асмана [13], Поля Рікера [8], Йорна Рюзена [9], Моріса Хальбвакса [12] належать фундаментальні праці, що присвячені аналізу цих понять. Концептуалізація поняття історичної культури в соціально-гуманітарному дискурсі ще тільки розпочинається. Це поняття досліджували зарубіжні вчені Бернар Гене [2], Аполлон Давидсон [7], Андрій Полетаєв [7], Лоріна Репіна [6; 7], Йорн Рюзен [9], Ірина Савельєва [7], Валерій Тішков [11], українські вчені Лариса Нагорна [3], Сергій Стельмах [10] та інші.

В часи "боїв за пам'ять", які з минулого отримало у спадщину двадцять перше століття, поняття історичної культури важливе в сенсі розуміння впливу минулого на сьогодення, історичних передумов реальної практики особистості та/чи спільноти. Предметом нашого дослідження є поняття та феномен історичної культури, її прояв на професійному та непрофесійному рівнях. Отож, за актуальні вважаємо завдання аналізу поняття культури в межах системи основних понять, які відображають ставлення до історичного минулого; розкриття структури історичної культури; характеристики професійного та непрофесійного вимірів функціонування історичної культури.

С. Стельмах та С. Котова розглянули визначення поняття історичної культури в сучасному зарубіжному та українському історіографічних дискурсах. Віддаючи належне доробку Я. Асмана, Е. Гобсбаума, П. Нори, Т. Рейнжера, Й. Рюзена, П. Фаулера, Л. П. Нагорної та іншим у розвитку поняття історичної культури, С. Стельмах та С. Котова висновують три основні позиції в трактовці цього поняття: "1) ...як синонім до "культури історичної пам'яті" в руслі осмислення проблематики культурно-історичної спадщини народів; 2) ...як засіб політичної інструменталізації знання про минуле; 3) ...як естетична презентація минулого через особливі способи символізації" [10, с. 50].

Йорн Рюзен поняття історичної культури досліджує в контексті історичної пам'яті та історичної свідомості [9, с. 112]. Стосовно структури історичної культури, Йорн Рюзен наполягає на її багатовимірності: до складу історичної культури він включає політичний, естетичний і когнітивний вимір, хоча стверджує, що така модель є спрощеною, тому що, поряд із названими, історична

культура дотична до релігії, риторики та інших сфер суспільного життя [9, с. 24]. По-суті, йдеться про функціонування історичної культури на кожному із зазначених вимірів – політичному, естетичному та когнітивному. Проте, запропонований поділ структури історичної культури базується на різних критеріях, які роблять непорівнянними політичний вимір історичної культури – з одного боку, та естетичний і когнітивний – з іншого. Окрім цього, на наш погляд, постає проблематичним аналіз політичного виміру історичної культури поза когнітивним та естетичним вимірами.

Серцевину історичної культури становить ставлення до історичного минулого: "Історичну науку, вивчення історії в школі, охорону пам'яток, музеї та інші інституції попри їхню розмежованість і відмінності почали розглядати й аналізувати як виявлення широкого загального ставлення до минулого. На позначення цього загального й широкого і живають термін "історична культура" " [9, с. 112]. Пропонуємо модель структури історичної культури, що містить професійний вимір історичної культури та позапрофесійний, а в межах останнього – політичний та неполітичний (громадянський) виміри історичної культури. Відмінність політичного та неполітичного вимірів історичної культури істотна з огляду на функції, які вона виконує. Зрозуміло, що всі названі виміри історичної культури перебувають у сув'язі, перетинаються, проте, це все ж таки відмінні ділянки історичної культури, і їх сув'язь не руйнує їхньої автономності. Виміри історичної культури, на наш погляд, доцільно розглядати на когнітивному, риторичному, поведінковому, емоційному та естетичному рівнях. Поряд з цим, існують простори історичної культури, такі як музейний простір, сімейно-родинне коло, шкільна та університетська аудиторія, засоби масової інформації тощо.

Феномен історичної культури, незважаючи на формально спільні прояви, унікальний для кожної спільноти, оскільки він невід'ємний від її способу буття та її історії. Стосовно неполітичного рівня історична культура містить сформоване почуття сув'язі віків, генераційну сув'язь, що затверджена шляхом знання історії своєї країни, історії малої Батьківщини, історії своєї сім'ї і родини. Ставлення до історичного минулого на неполітичному рівні, в свою чергу, виражається, поперше, у знанні історії та прагненні до примноження такого знання; по-друге, в оцінках історичних подій; по-третє, у рефлексії над власним досвідом у єдності з історичним буттям країни; по-четверте, в ідентифікації особи з виокремленими спільнотами та їх історичним минулим. Спільність історичної культури означає спільне достопамятне, спільні оцінки історичних подій і спільних героїв, що, в сукупності, постає надійним підґрунтям для тривкої національної ідентичності.

Професійний вимір надзвичайно важливий не тільки з огляду на його функцію виробництва і поширення знання про минуле, але й в аспекті формування серцевища історичної культури. В рамках професійної дія-

льності істориків виникає не стільки історична культура вузького кола тих, хто досліджує історичне минуле, скільки формується спосіб осягнення минулого, а також образ конкретного минулого, виробляється уявлення про всесвітньо-історичний процес, поняття про сенс історії. Незважаючи на те, що, згідно Бернара Гене, існує проблематичність у визначенні історичної культури, спільної для великих відрізків історії [2, с. 343], окремі такі проекти є доволі успішними. У праці "Історія та історична культура Середньовічного Заходу" (1980) Бернар Гене так формулює основне завдання дослідження: "...проблема не в тому, щоб намалювати одну єдино можливу картину середньовічної історичної культури, а в тому, щоб уточнити, в якому вигляді, в який час і в якому місці могли проявлятися історична культура істориків та історична культура інших людей" [2, с. 343–344]. Бернар Гене зосереджує свій виклад історичної культури на характеристиці фонду історичної культури Середньовіччя. У вищезгаданій праці він посилається на список римського письменника, історика та державного діяча VI століття Кассіодора, який є переліком текстів, що визначили формування історичної культури, і які, власне, склали історичну культуру Середньовіччя. Б. Гене висновує "...протягом тисячі років дві праці Йосипа Флавія (*Йдеться про книги "Іудейська війна" та "Юдейські старожитності"*), *Церковна історія* Євсевія Рифіна, *Хроніка* Євсевія – Ієроніма, *Історія* Орозія, *Historia tripartita* Кассіодора, *Хроніка* Іссіодора, *Церковна історія* Беди, як основи християнської історіографії, становили основи західної культури. З усієї християнської історіографії ці вісім книг були найбільш читаними. Вони збереглися в найбільшій кількості манускриптів. У XV столітті саме їх хотіли публікувати перші типографи – то з більшим, то з меншим успіхом. Любов публіки належала не хронікам... Тисячу років потому культурна публіка у всій Європі прихильно сприймала принципи, що покладені в основі праць, рекомендованих Кассіодором" [2, с. 346].

Визначений істориками книжковий фонд історичної культури – це не тільки роботи з "близької історії", але й зі стародавніх часів, дотичних до витоків сучасних суспільностей, наприклад, давньогрецька чи давньоримська історія чи історія стародавніх слов'ян.

З-поміж чинників формування історичної культури першочергове значення має вплив шкільної освіти. Цей вплив є настільки вагомим, що значна частина праць науковців, присвячених трактовці поняття історичної культури, змістовно і тематично перебувають у зв'язі з історичною дидактикою.

Професійний вимір історичної культури відображає відповідність діяльності істориків канонам їхньої професії – науковому етосу, що означає постійну рефлексію над засадничими основами своєї діяльності та над доробком колег по цеху. Імперативи наукової діяльності універсальні для професійної роботи спільноти вчених. В рамках академічної історичної науки елементом історичної культури є професійна доброчесність істориків, однією із проявів якої є ретельність в доборі джерел дослідження. Поряд з цим, у творчості історика важливі розвиток і робота історичної уяви. Концепт "історична уява" Хейден Уайт у 1973 р. використав у назві своєї праці, що здійснила насправді революціонізувальний вплив у погляді на практику вчених-істориків. Хейден Уайт проаналізував структуру праць істориків, зі структуралістських і постмодерністських позицій, визначив загальні принципи історіописання та сформував головні моделі, в яких втілені результати історичного дослідження [14, р. 5]. Історики вдосконалюють і розширюють методи історичних досліджень, все активніше використовують ті з них, що мають міждисциплінарний ста-

тус – кількісні методи, комп'ютерне моделювання, метод усної історії тощо.

Професійний вимір історичної культури на поведінковому рівні відповідає викликам часу, підтвердженням чого є присутність істориків та історичного матеріалу у кіберпросторі. Йдеться про оцифрування історичної наукової літератури, газет, архівних матеріалів, в результаті чого реалізовані проекти створення електронних бібліотек, наприклад, бібліотеки друкованих книг української діаспори, "Ізборник" – історія України IX–XVIII ст. тощо; інтернет-сторінки професійних істориків; електронний формат результатів діяльності наукових установ, таких, наприклад, як Інститут історії НАН України, Інститут національної пам'яті, Українська Асоціація Усної історії; електронні версії академічних журналів з історії, наприклад, тематичне числа українського журналу "Схід-Захід" (2008 р.), що присвячене усній історії; українське інтернет-видання, наприклад, газета "Історична правда" та міжнародний інтелектуальний часопис "Україна модерна" тощо як майданчики для обговорення актуальних історичних питань. Одним із способів широкого представлення доробку професійної спільноти є присутність істориків на теле- та радіоканалах задля публічних обговорень дражливих історичних тем – тих тем історичної науки, які викликають на сьогодні інтерес громадськості.

Іншим боком прояву поведінкового рівня професійної культури є ставлення до попередників, а також до колег; коректність цитування; культура ведення наукової полеміки та способи спілкування професійних істориків із читачами. Експертами щодо прояву цього рівня історичної культури постають і самі історики, діючи у відповідності з критичним імперативом як елементом етосу науки, і, звісно ж, зацікавлена публіка.

Емоційний рівень не є органічним елементом професійної історичної культури. Пригадаймо настанову Макса Вебера для науковця бути безпристрасним, виголошення автором праці "Наука як покликання і як професія" принципу свободи вченого від оціночних суджень. Емоційність, у складній сув'язі з іншими чинниками, може відігравати роль при обранні професії. Елементом методики у процесі навчання історії постає емоційна насиченість змісту історичного матеріалу. У вужчому розумінні емоційний рівень професійного виміру історичної культури можна потрактувати як пристрасність історика в процесі становлення його інтелектуальних уподобань, наприклад, при виборі та формулюванні теми наукового дослідження.

Хейдену Уайту належить ідея про те, що риторичний рівень професійної історичної культури дотичний до використаної в історичному тексті мови і стилю історіописання. Цю ідею Хейден Уайт реалізував в теорії тропів, які він побудував для обґрунтування тези про поетику історіописання [14, р. 31–32]. Спосіб організації історичного тексту відмінний від способу історичного дослідження: історик не реконструює, а репрезентує минуле – створює образ його. Для виразності та переконливості цього образу історик в певних типах текстів – насамперед тих, які є історичними синтезами, – використовує риторичні фігури. Проте вибір історіографічного стилю обумовлений не тільки інтелектуальними уподобаннями історика, але й здатністю вченого приймати чи протистояти консенсусу наукової спільноти, до якої належить вчений, щодо прийнятних способів історіописання.

В межах непрофесійного виміру історичної культури проаналізуємо політичний вимір. Йорн Рюзен розглядає політичний вимір історичної культури відповідно до його ролі у побудові владних відносин і, в такий спосіб, підкреслює його функцію легітимації політичної влади. Така легітимація зумовлює певні дії, порядок яких, хоча

і відмінний у різних соціумах, проте, містить спільні риси. Утвердження легітимації влади, на думку Йорна Рюзена, відбувається, передусім, шляхом побудови великої історичної оповіді, в якій чільне місце належить генеалогіям, що відображають сув'язь минулого і теперішнього [9, с. 24–25]. Між тим, на сьогодні метанаративи як чинники універсалізації соціально-політичного і культурного світу стають все більш проблематичними, чому в історичному дискурсі постмодернізму відповідає семантичний ряд на зразок "занепад метанаратив" (Ф. Ліотар), втрата сучасною культурою "домінантних кодів" (Ф. Джеймісон) тощо. Між тим, на сьогодні попит на метанаратив не зникає. Знову виникає потреба у створенні нових історичних синтезів, зміст яких відповідав би динаміці суспільства, і на сторінках фахових історичних видань обговорюють питання про те, яким повинен бути новий великий історичний наратив.

Домінування офіційної інтерпретації минулого з боку владних еліт виражається в освітній політиці з контролю освітніх програм і навчальних підручників та посібників, списків рекомендованих для вивчення наукових праць, у відсутності свободи наукового пошуку. Найхарактернішою такою освітньою політикою є для тоталітарних політичних режимів, державно-політична влада яких утверджує монополію на трактування минулого, прагне створити позбавлену суперечностей і помилок картину минулого, і задля узгодження минулого з теперішнім представити розвиток суспільства поступальним і лінійним. Внаслідок прямої чи непрямої цензури в історичній науці з'являються штучно створені "лакуни" у вивченні окремих тем, історичних постатей, періодів. "Наше ставлення до колективного минулого може деколи змусити нас частково відректися від нього, тобто відділити частину нашого колективного минулого від нашої колективної самості і від нашої колективної історичної ідентичності", – розмірковує Франк Анкерсміт на сторінках праці "Піднесений історичний досвід" (2005) [1, с. 434]. Отож, в царину історичної свідомості вторгається забуття, а в галузі історичної політики воно набуває форм продукovanого забуття.

Спрямована обмежувальна державна політика в царині історії відбувається не тільки за тоталітарних режимів. Вона відбивається на формуванні документального потоку матеріалів для скерування їх до архівів: "...те, що зберігається в офіційних архівах, свідомо чи несвідомо, часто спотворене через навмисний або просто несвідомий добір (того, що зберегти, а що спалити) може мовчати й уводити в оману, як й інші джерела..." [5, с. 163]. Варіантом утаємниченості компрометуючого минулого є закритість архівів, які стосуються власної або чужоземної історії, недопущення спільноти науковців до архівних матеріалів, що внаслідок колонізації чи окупаційної політики виявилися поза межами цих держав. Окрім цього, внаслідок актуальної соціально-політичної ситуації відбуваються зміни у політиці владців щодо тих архівних документів, які проливають світло на минуле власної держави. Показовим є приклад, який наводить Гвін Принс у статті "Усна історія" щодо мінливості позиції державної влади стосовно британських архівів: "Довго служитиме уроком повна невідповідність між свавільною і дедалі закритішою політикою збереження архівів британських урядових відомств і відкритим доступом до британських справ через американські архіви на підставі Акта про свободу інформації. Наприклад, під час війни про Фолклендські острови в 1982 р. папери, що стосувалися раніших суперечок, й особливо позиції міністерства закордонних справ у 1930-ті рр., які кидають тінь сумніву на обґрунтованість законності британських претензій на владу між островами, раптово вивели з загального доступу, хоча уважні

та, як виявилось, слушно недовірливі історики встигли зробити копії, що, як відомо, потрапили в пресу, попри велике незадоволення місис Тетчер" [5, с. 163–154].

В умовах демократичних режимів за багатопартійних систем монополія як виключне право влади та інших суб'єктів політики трактувати історичне минуле нежиттєздатна. Відбувається боротьба партій відповідно до їх ідеологічного спрямування за утвердження визначеної картини минулого, в якій чільне місце посідають достопамятні події та вшанування героїв. Історичні настанови владців, як правило, відображені у програмах політичних партій. У державців існує потреба в історичному обґрунтуванні своєї діяльності. Один із способів такого обґрунтування – використання традиції в якості легітимації правління: "Навіть чиста легальність, базована на чинності формальних процедур ухвалення рішень, щоб роз'яснити учасникам правила цих процедур, так само потребує історичних підґрунть" [9, с. 24–25]. В цьому разі виявляється безперервність минулого і сьогодення, що на рівні людського сприйняття забезпечує утвердження вічності. Проте, у використанні традиції існує неоднозначність: пригадаймо проект Еріка Гобсбаума про винайдення традиції. Часом викриття традиції як вигаданої може обернутися руйнуванням тієї легітимності, яка трималася на даній традиції.

Між тим, вплив офіційної історії на історичну свідомість слабшає внаслідок відкритості людей до комунікації з історичних тем, множинності джерел, з яких громадськість черпає історичні знання. Для того, щоб використання множинних джерел історичної інформації було ефективним, слід продукувати зацікавленість історією та критичне історичне мислення. Інакше цілком імовірна ситуація, коли кожна спільнота створює в одних і тих самих хронологічних рамках, про одні і ті ж самі події свою картину минулого, і ці історії виявляються непорівнянними.

Естетичний рівень історичної культури втілений у різних художніх формах, де присутня історична основа, яка відіграє головну або допоміжну роль. Наприклад, мова кіно дозволяє в комічній формі передати драматизм історії, показовим виявом чого є комічні сцени в кіно чи кіносценарії для комедій, які зображають життя диктаторів (наприклад, антифашистська пародійна комедія Чарлі Чапліна "Великий диктатор" (The Great Dictator) (1940)). Стосовно естетичного виміру історичної культури Йорн Рюзен головну увагу зосереджує на естетичній якості історіографічних праць і водночас наголошує на таких формах історичної репрезентації як пам'ятники, музеї і виставки [9, с. 24]. Останні із згаданих сприяють свого роду "візуалізації минулого". Вплив візуальних засобів на сприйняття і формування зацікавленості історичним минулим, незважаючи на фрагментарність подання, надзвичайно дієвий. Між тим, естетичний рівень історичної культури не існує автономно, а вплетений у контекст професійного або політичного чи неполітичного вимірів. Франк Анкерсміт у праці "Піднесений історичний досвід" (2005) звернувся саме до естетичного виміру історичного знання. Хейден Уайт здійснив формалістичний аналіз естетичного рівня професійної історичної культури, звернувшись до структури творів істориків, а саме до їх стилістики та образного ряду [14, р. 36]. Публікація праці Франка Анкерсміта "Піднесений історичний досвід" змусила змінити кут бачення на значення естетичного у сприйнятті минулого істориком – долучити до досвіду сприйняття минулого всю суб'єктивність історика, всю повноту його особистісного світу.

Усвідомленню естетичного виміру культури сприяє концепція "місць пам'яті", яку напрацював французький історик П'єр Нора з колегами. У концепції йдеться про те, що історичне минуле стає збагненим для нас не

тільки на основі ознайомлення з традиційною документальною продукцією із архівів чи бібліотечних фондів, а, поряд з цим, завдяки історичній організації життя у визначеному просторі: "Треба розпочинати із місць, у чіткому сенсі слова, якими суспільство, будь-яке суспільство, нація, сім'я, етнос, партія свідомо передає на збереження свої спогади або визнає їх за необхідну частку своєї самотності: топографічні місця – як-от архіви, бібліотеки або музеї; монументальні місця – як кладовища або архітектурні споруди; символічні місця – як комеморації, паломництва, відзначення дат або емблеми; функціональні місця – як підручники, автобіографії або асоціації. Ці меморіали мають свою історію" [4, с. 191]. Проте, освоєння історичного минулого на основі продукування "місць пам'яті" може стати ілюзорним, а самі пам'ятки – тільки спорадичним поверненням до минулого, якщо воно спирається виключно на "комеморативні практики" – місця слави та вшанування героїв. Комеморативна практика – це практика державної машини, державної влади. Зі зміною політичної ідеології і постанням нової генерації владців зчиняється перегляд офіційної версії історичного минулого, переоцінка історичних постатей, проявом чого може стати руйнація пам'ятників в результаті громадської ініціативи або продуманої історичної політики владців. Йорн Рюзен стверджує: "У публічній історичній культурі на колективну пам'ять навалюється велетенський потік образів. Форми свідомості, зафіксовані на письмі, насамперед форми дистанційної раціональності, можуть швидко втрачати значення, а особливо політичний вплив. Граматика історичного стає імагологією презентацій, в якій з'являються всі часи заразом і розсіюється засадниче уявлення про зальний перебіг часу" [9, с. 32]. Вибудовувати на ґрунті історичного минулого в якості об'єднуючого чинника спільноти національну ідентичність, не оминаючи при цьому гнітючих фактів та важких сторінок власної історії, – надзавдання для українських політиків та істориків.

Перспективним напрямом вивчення історичної культури постає громадський вимір її прояву та функціонування, який, почасти, виражають за допомогою терміна "публічна історія", неправомірно вбачаючи в ньому вна-

слідок усталеності національної специфіки наукової гуманітарної термінології та суспільно-гуманітарної дослідницької традиції синонім до поняття історичної культури взагалі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Анкерсмит Р. Ф. Возвышенный исторический опыт / Франклин Р. Анкерсмит; [пер. з англ. А. Олейникова, П. Борисовой, Е. Ляминой, М. Неклюдовой, Н. Сосны]. – М.: Издательство "Европа", 2007. – 612 с.
2. Гене Б. История и историческая культура Средневекового Запада / Бернар Гене; [пер. с фр. Е. В. Баевского и Э. М. Береговской; Отв. ред. И. И. Соколова]. – М.: Языки славянской культуры, 2002. – 494 с.
3. Нагорна Л. П. Історична культура: концепт, інформаційний ресурс, рефлексивний потенціал / Лариса Нагорна. – К.: ІПІЕНД ім. Ф. Кураса НАН України, 2014. – 382 с.
4. Нора П. Теперішнє, нація, пам'ять / П'єр Нора; [пер. з фр. А. Репи]. – К.: ТОВ "Видавництво "Кліо", 2014. – 272 с.
5. Принс Г. Усна історія / Гвін Принс // Нові підходи до історіопи-сання; за ред. П. Берка; [пер. з англ.]. – 2-е вид., виправлене. – К.: Ніка-Центр, 2010. – С. 145–186.
6. Репина Л. Знання о прошлом и историческая культура / Лорина Репина // Казанский университет как исследовательское и социокультурное пространство: Сб. научных статей и сообщений / Сост. и отв. редактор Г. П. Мягков и Е. А. Чиглинец. – Казань: Изд-во КГУ, 2005. – С. 302–310.
7. Репина Л. П. Историческая культура как предмет исследования / Л. П. Лорина, И. М. Савельева, А. В. Полетаев, А. Б. Давидсон // Новая и новейшая история. – 2012. – № 3. – С. 41–51.
8. Рикер П. Память, история, забвение / П. Рикер; [пер. с франц. И. И. Блауберг и др.]. – М.: Изд-во гуманитарной литературы, 2004. – 726 с.
9. Рюзен Й. Нові шляхи історичного мислення / Йорн Рюзен; [пер. з нім. В. Кам'янець]. – Львів: Літопис, 2010. – 358 с.
10. Стельмах С. "Історична культура" в сучасних зарубіжних та вітчизняних історіографічних дискурсах / С. Стельмах, С. Котова // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2014. – Вип. 4 (122). – С. 48–51.
11. Тишков В. А. Новая историческая культура / В. А. Тишков. – М.: МГОУ, 2011. – 60 с.
12. Хальбвакс М. Социальные рамки памяти / М. Хальбвакс; [пер. с фр. и вступ. ст. С. Н. Зенкина]. – М.: Новое издательство, 2007. – 348 с.
13. Assman J. Das kulturelle Gedächtnis. Schrift, Erinnerung und politische Identität in frühen Hochkulturen / Jan Assman. – 6 Auflage. – Munch.: Verlag C. H. Beck, 1999.
14. White H. V. Metahistory. The Historical Imagination in Nineteenth-Century Europe / Hayden White. – Baltimore and London, MD: Johns Hopkins University Press, 1975. – 448 p.

Стаття надійшла до редколегії 09.08.16

T. Lishchuk-Torchynska, PhD in Philosophy, associate professor, Lesya Ukrainka Eastern European National University (Lutsk, Ukraine)

PHILOSOPHICAL AND HISTORICAL CONTENT OF THE CONCEPT AND PHENOMENA OF "HISTORICAL CULTURE"

The author suggested structural model of the historical culture system which includes professional and non-professional dimensions. The operation of historical culture on cognitive, rhetorical, behavioral, emotional and esthetic levels is concretized.

Professional historians in the frame of the ethos of academic history form the image of the past and determine the overall book fund of historical culture. The ruling authorities are trying to produce an image of history, which would be consistent with its political objectives. Openness of historical discourse and dialogue are the keys to the formation of the high quality historical culture.

Key words: Model of the Historical Culture, Book Collection of Historical Culture, Ethos of Historical Science, Grand-Narrative, Commemorative Practices.

УДК 656.331:351.83.556.4 (477):351.88.314.7

Н. Пархоменко, асп.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка (Київ, Україна)

МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ ДЛЯ УКРАЇНИ ТА ДОСВІД СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ

Стаття присвячена аналізу міграційних процесів у США та Україні. Досліджено особливості функціонування міграційної системи США. Найбільшу увагу приділено аналізу провідних чинників міграції та досвіду США.

Ключові слова: міграція, міграційна політика, міграційний процес, причини міграції, чинники міграції, США, Україна.

Здобуття незалежності в 1991 році хронологічно співпало з поживаленням міжнародної міграції, а отже, з самого початку існування сучасної української держа-

ви вона перебуває під прямим та опосередкованим впливом цього процесу. Через Україну проходить один з найактивніших у світі міграційних коридорів, а грома-

© Пархоменко Н., 2016